

USTAWA

z dnia 15 września 2000 r.

o referendum lokalnym

(tekst ujednolicony)

(Dziennik Ustaw z 2023 r. poz. 1317 oraz z 2024 r. poz. 1907)

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Ustawa określa zasady i tryb przeprowadzania referendum lokalnego.

2. W zakresie nieuregulowanym w ustawie do referendum lokalnego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2022 r. poz. 1277 i 2418 oraz z 2023 r. poz. 497), z wyjątkiem art. 37e, art. 37f, art. 103aa oraz art. 103ba.

Art. 2. 1. W referendum lokalnym, zwanym dalej "referendum", mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego jako członkowie wspólnoty samorządowej wyrażają w drodze głosowania swoją wolę:

- 1) w sprawie odwołania organu stanowiącego tej jednostki;
- 2) co do sposobu rozstrzygnięcia sprawy dotyczącej tej wspólnoty, mieszczącej się w zakresie zadań i kompetencji organów danej jednostki;
- 3) w innych istotnych sprawach, dotyczących społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi łączących tę wspólnotę.

2. Przedmiotem referendum gminnego może być również:

- 1) odwołanie wójta (burmistrza, prezydenta miasta);
- 2) samoopodatkowanie się mieszkańców na cele publiczne mieszczące się w zakresie zadań i kompetencji organów gminy.

3. Referendum polega na udzieleniu na urzędowej karcie do głosowania pozytywnej lub negatywnej odpowiedzi na postawione pytanie lub pytania w zakresie spraw określonych w ust. 1 i 2 albo na dokonaniu wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami.

Art. 3. W referendum mają prawo brać udział osoby stale zamieszkujące na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego, posiadające czynne prawo wyborcze do organu stanowiącego tej jednostki.

Art. 4. Referendum przeprowadza się, z zastrzeżeniem art. 5 ust. 1, z inicjatywy organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego lub na wniosek co najmniej:

- 1) 10% uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy albo powiatu;
- 2) 5% uprawnionych do głosowania mieszkańców województwa.

Art. 5. 1. W sprawach odwołania organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego przed upływem kadencji rozstrzyga się wyłącznie w drodze referendum przeprowadzonego na wniosek mieszkańców, o którym mowa w art. 4.

1a. Wniosek mieszkańców gminy, o którym mowa w ust. 1, może dotyczyć odwołania rady gminy i wójta (burmistrza, prezydenta miasta) albo odwołania jednego z tych organów.

1b. Referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) może być przeprowadzone także z inicjatywy rady gminy.

1c. Uchwała rady gminy o przeprowadzeniu referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) podejmowana jest w trybie art. 28a albo art. 28b ustawy, o której mowa w art. 6 pkt 1.

2. Wniosek mieszkańców, o którym mowa w ust. 1 i 1a, może zostać złożony po upływie 10 miesięcy od dnia wyboru organu albo 10 miesięcy od dnia ostatniego referendum w sprawie jego odwołania i nie później niż na 8 miesięcy przed zakończeniem jego kadencji.

Art. 6. Referendum jest, odpowiednio do wspólnoty samorządowej, której spraw dotyczy:

- 1) referendum gminnym w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1515 i 1890);
- 2) referendum powiatowym w rozumieniu ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1445 i 1890);
- 3) referendum wojewódzkim w rozumieniu ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2015 r. poz. 1392 i 1890).

Art. 7. (uchylony).

Art. 8. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

- 1) jednostkach samorządu terytorialnego - rozumie się przez to także miasto stołeczne Warszawę;
- 2) (uchylony);
- 3) terytorialnych i obwodowych komisjach - rozumie się przez to, z zastrzeżeniem przepisów niniejszej ustawy, terytorialne i obwodowe komisje wyborcze w rozumieniu ustawy, o której mowa w art. 1 ust. 2.

Art. 8a. 1. Referendum nie zarządza się na dzień, na który zarządzane zostały wybory do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wybory do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, wybory do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego lub wybory wójtów (burmistrzów, prezydentów miast).

2. Przepis ust. 1 nie dotyczy zarządzenia referendum na dzień, na który zarządzane zostały wybory uzupełniające do Senatu, przedterminowe, uzupełniające lub ponowne wybory do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego lub wybory do nowego organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego, a także przedterminowe lub ponowne wybory wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Rozdział 2

Referendum przeprowadzane z inicjatywy organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego

Art. 9. 1. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego podejmuje uchwałę w sprawie przeprowadzenia referendum bezwzględną większością głosów swojego ustawowego składu, z zastrzeżeniem art. 5 ust. 1c.

2. Uchwała, o której mowa w ust. 1, zawiera:

- 1) pytanie lub pytania referendum albo warianty zaproponowane mieszkańcom jednostki do wyboru;
- 2) termin przeprowadzenia referendum;
- 3) wzór karty do głosowania oraz wzory nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a;
- 4) kalendarz czynności związanych z przeprowadzeniem referendum.

3. W przypadku gdy przedmiotem referendum gminnego jest samoopodatkowanie się mieszkańców na cele publiczne, uchwała rady gminy wskazuje również cel lub cele oraz zasady samoopodatkowania.

Art. 10. 1. Uchwała organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego w sprawie przeprowadzenia referendum podlega ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym, przy czym uchwała rady gminy podlega ponadto bezzwłocznemu rozplakutowaniu lub ogłoszeniu w inny sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie.

2. Referendum przeprowadza się w dzień wolny od pracy, najpóźniej w 50 dniu od dnia opublikowania uchwały w wojewódzkim dzienniku urzędowym, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. Jeżeli wojewoda wydał rozstrzygnięcie nadzorcze stwierdzające nieważność uchwały w sprawie przeprowadzenia referendum, w przypadku uwzględnienia przez sąd administracyjny skargi złożonej na to rozstrzygnięcie, referendum przeprowadza się w dzień wolny od pracy, najpóźniej w 50 dniu od dnia uprawomocnienia się wyroku sądu administracyjnego.

4. W przypadku, o którym mowa w ust. 3, organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego podejmuje uchwałę w sprawie aktualizacji kalendarza czynności, o którym mowa w art. 9 ust. 2 pkt 4.

Rozdział 3

Przepisy ogólne dotyczące referendum przeprowadzanego na wniosek mieszkańców

Art. 11. 1. Z inicjatywą przeprowadzenia referendum na wniosek mieszkańców jednostki samorządu terytorialnego wystąpić może:

- 1) grupa co najmniej 15 obywateli, którym przysługuje prawo wybierania do organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego, a w odniesieniu do referendum gminnego - także pięciu obywateli, którym przysługuje prawo wybierania do rady gminy;
- 2) statutowa struktura terenowa partii politycznej działająca w danej jednostce samorządu terytorialnego;

3) organizacja społeczna posiadająca osobowość prawną, której statutowym terenem działania jest co najmniej obszar danej jednostki samorządu terytorialnego.

1a. Z inicjatywą przeprowadzenia referendum na wniosek mieszkańców gminy w sprawie utworzenia, połączenia, podziału i zniesienia gminy oraz ustalenia granic gminy wystąpić może jedynie grupa co najmniej 15 obywateli, którym przysługuje prawo wybierania do rady gminy.

2. Podmioty, o których mowa w ust. 1, zwane są dalej "inicjatorami referendum".

Art. 12. 1. Inicjator referendum powiadamia na piśmie przewodniczącego zarządu danej jednostki samorządu terytorialnego, a w gminie wójta (burmistrza, prezydenta miasta), o zamiarze wystąpienia z inicjatywą przeprowadzenia referendum.

2. Powiadomienie, o którym mowa w ust. 1, zawiera:

- 1) jeżeli inicjatorem referendum jest grupa obywateli - nazwiska, imiona, adresy zamieszkania oraz numery ewidencyjne PESEL wszystkich członków grupy oraz wskazanie osoby będącej jej pełnomocnikiem;
- 2) jeżeli inicjatorem referendum jest partia polityczna lub organizacja społeczna - nazwę inicjatora, adres siedziby oraz nazwisko, imię, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL osoby będącej jej pełnomocnikiem, przy czym do powiadomienia dołącza się poświadczony odpis z ewidencji partii politycznych lub odpis z rejestru organizacji wraz z jej statutem;
- 3) określenie sprawy, w której ma zostać przeprowadzone referendum.

3. Przewodniczący zarządu jednostki samorządu terytorialnego, a w gminie wójt (burmistrz, prezydent miasta), niezwłocznie potwierdza na piśmie otrzymanie powiadomienia.

4. Pełnomocnikiem inicjatora referendum może być jedynie osoba, której przysługuje prawo wybierania do organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego.

5. Na pisemny wniosek inicjatora referendum przewodniczący zarządu jednostki samorządu terytorialnego, a w gminie wójt (burmistrz, prezydent miasta), w ciągu 14 dni od otrzymania wniosku powiadamia, w formie pisemnej, inicjatora referendum lub jego pełnomocnika o liczbie mieszkańców jednostki samorządu terytorialnego uprawnionych do głosowania, o której mowa w art. 4, objętych rejestrem wyborców w gminie na koniec kwartału poprzedzającego złożenie wniosku. Liczbę tę dla powiatów i województw ustalają i niezwłocznie przekazują właściwym starostom i marszałkom województw komisarze wyborczy na podstawie kwartalnych meldunków o stanie rejestrów wyborców składanych przez wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) do 10 dnia miesiąca następującego po zakończeniu kwartału.

5. Na wniosek inicjatora referendum, złożony na piśmie utrwalonym w postaci papierowej, opatrzonym własnoręcznym podpisem, przewodniczący zarządu jednostki samorządu terytorialnego, a w gminie wójt (burmistrz, prezydent miasta), w ciągu 14 dni od otrzymania wniosku powiadamia, na piśmie utrwalonym w postaci papierowej, inicjatora referendum lub jego pełnomocnika o liczbie wyborców, ujętych w Centralnym Rejestrze Wyborców w obwodach danej gminy na koniec kwartału

poprzedzającego złożenie wniosku. Liczbę tę dla powiatów oraz województw ustalają i niezwłocznie przekazują właściwym starostom i marszałkom województw komisarze wyborczy na podstawie danych zgromadzonych w Centralnym Rejestrze Wyborców do 10 dnia miesiąca następującego po zakończeniu kwartału.

6. Inicjator referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego przed upływem kadencji powiadamia o zamiarze wystąpienia z taką inicjatywą również komisarza wyborczego; do tego powiadomienia stosuje się odpowiednio przepisy ust. 1-3.

Art. 13. 1. Inicjator referendum, na swój koszt, podaje do wiadomości mieszkańców danej jednostki samorządu terytorialnego przedmiot zamierzonego referendum, przy czym podanie do wiadomości w gminie następuje w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie, a w powiecie i w województwie - poprzez ogłoszenie w prasie codziennej ogólnodostępnej w danej jednostce samorządu terytorialnego.

2. Informacja o zamierzonym referendum powinna zawierać pytanie lub pytania referendum albo warianty zaproponowane do wyboru, a jeżeli wniosek dotyczy referendum w sprawie samoopodatkowania - cel lub cele oraz zasady samoopodatkowania.

3. Informacja o zamierzonym referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego zawiera uzasadnienie odwołania.

Art. 14. 1. W terminie 60 dni od dnia powiadomienia, o którym mowa w art. 12 ust. 1, inicjator przeprowadzenia referendum zbiera podpisy mieszkańców uprawnionych do wybierania organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego, którzy chcą poprzeć inicjatywę w tej sprawie.

2. Podpisy zbiera się na kartach, z których każda zawiera informacje o przedmiocie zamierzonego referendum oraz o tym, że poparcia nie można wycofać. Karta zawiera również:

- 1) nazwiska i imiona członków grupy oraz imię, nazwisko i miejsce zamieszkania pełnomocnika, jeżeli inicjatorem referendum jest grupa obywateli;
- 2) nazwę i adres siedziby statutowej struktury terenowej partii politycznej lub organizacji społecznej oraz imię, nazwisko i adres zamieszkania pełnomocnika, jeżeli inicjatorem referendum jest partia polityczna lub organizacja społeczna.

3. Podpisy popierające wniosek w sprawie przeprowadzenia referendum z inicjatywy mieszkańców można zbierać w miejscu, czasie i w sposób wykluczający stosowanie jakichkolwiek nacisków zmierzających do wymuszenia podpisów.

4. Mieszkaniec jednostki samorządu terytorialnego popierający wniosek o przeprowadzenie referendum podaje na karcie nazwisko, imię, adres zamieszkania, numer ewidencyjny PESEL i datę udzielenia poparcia. Dane te potwierdza własnoręcznym podpisem. Wycofanie udzielonego poparcia jest bezskuteczne.

Art. 14a. 1. W przypadku niezłożenia wniosku o przeprowadzenie referendum, jego inicjator dokonuje protokolarnego zniszczenia kart.

2. Zniszczenie kart powinno nastąpić nie później niż po 3 dniach od upływu terminu, o którym mowa w art. 14 ust. 1.

3. Protokół potwierdzający zniszczenie kart inicjator referendum niezwłocznie przekazuje radzie jednostki samorządu terytorialnego, a w przypadku referendum w sprawie odwołania organu samorządu terytorialnego - komisarzowi wyborczemu.

Rozdział 4

Referendum na wniosek mieszkańców w sprawach innych niż odwołanie organu jednostki samorządu terytorialnego

Art. 15. 1. Inicjator referendum przekazuje w terminie określonym w art. 14 ust. 1 pisemny wniosek o przeprowadzenie referendum przewodniczącemu zarządu jednostki samorządu terytorialnego, a w gminie wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta). Przewodniczący zarządu jednostki samorządu terytorialnego, a w gminie wójt (burmistrz, prezydent miasta), niezwłocznie potwierdza na piśmie otrzymanie wniosku.

2. Wniosek o przeprowadzenie referendum powinien zawierać pytanie lub pytania referendum albo warianty zaproponowane do wyboru, a jeżeli wniosek dotyczy referendum w sprawie samoopodatkowania - cel lub cele oraz zasady samoopodatkowania.

Art. 16. 1. Przewodniczący zarządu jednostki samorządu terytorialnego, a w gminie wójt (burmistrz, prezydent miasta), przekazuje niezwłocznie wniosek, o którym mowa w art. 15, przewodniczącemu organu stanowiącego tej jednostki.

2. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego powołuje ze swego składu komisję do sprawdzenia, czy wniosek mieszkańców o przeprowadzenie referendum odpowiada przepisom ustawy.

3. Do udziału w pracach komisji w charakterze obserwatora zaprasza się inicjatora referendum lub jego pełnomocnika. Inicjator referendum lub jego pełnomocnik może w razie potrzeby, w tym z własnej inicjatywy, składać komisji dodatkowe wyjaśnienia i przedstawiać dowody. Komisja może również żądać od inicjatora referendum lub jego pełnomocnika złożenia takich wyjaśnień i przedstawienia dowodów.

4. Wniosek o przeprowadzenie referendum niespełniający warunków, o których mowa w art. 15, komisja zwraca inicjatorowi referendum, wyznaczając czternastodniowy termin do usunięcia uchybień.

5. Jeżeli komisja stwierdzi, że wniosek o przeprowadzenie referendum zawiera uchybienia, których nie można usunąć, przekazuje wniosek organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego wraz ze swoją opinią.

6. Przepisu ust. 4 nie stosuje się w przypadku, gdy uchybienia wniosku polegają na zebraniu niewystarczającej ilości prawidłowo złożonych podpisów osób popierających wniosek, chyba że nie upłynął jeszcze termin, o którym mowa w art. 14 ust. 1.

Art. 17. 1. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego podejmuje uchwałę w sprawie przeprowadzenia referendum, jeżeli wniosek mieszkańców spełnia wymogi ustawy oraz nie prowadzi do rozstrzygnięć sprzecznych z prawem; organ stanowiący jest związany treścią wniosku.

2. W przypadku złożenia dwóch lub więcej wniosków mieszkańców o przeprowadzenie referendum organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego podejmuje uchwałę o przeprowadzeniu referendów w takiej kolejności, w jakiej wnioski zostały przekazane przez inicjatorów referendów lub ich pełnomocników organowi określone w art. 12 ust. 1. Organ stanowiący może również, jeżeli jest to możliwe, poddać jednocześnie wszystkie wnioski lub ich część pod referendum.

Art. 18. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego podejmuje uchwałę w sprawie przeprowadzenia referendum lub uchwałę o odrzuceniu wniosku mieszkańców nie później niż w ciągu 30 dni od dnia przekazania wniosku organowi określone w art. 12 ust. 1.

Art. 19. 1. Uchwała organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego w sprawie przeprowadzenia referendum na wniosek mieszkańców podlega opublikowaniu zgodnie z art. 10 ust. 1.
2. Uchwała, o której mowa w ust. 1, zawiera informacje określone w art. 9 ust. 2.

Art. 20. 1. Na uchwałę organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego odrzucającą wniosek mieszkańców w sprawie przeprowadzenia referendum, a także na niedotrzymanie przez ten organ terminu określonego w art. 18, inicjatorowi referendum służy skarga do sądu administracyjnego w terminie 14 dni od dnia doręczenia uchwały lub upływu terminu do jej podjęcia.

2. Sąd administracyjny rozpatruje skargę w terminie 14 dni od dnia wniesienia skargi. Skargę kasacyjną wnosi się w terminie 14 dni.

3. Wyrok sądu uwzględniający skargę zastępuje uchwałę organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego.

4. Na podstawie wyroku, o którym mowa w ust. 3, komisarz wyborczy wydaje postanowienie o przeprowadzeniu referendum, zawierające informacje określone w art. 9 ust. 2.

Art. 21. Referendum przeprowadza się w dzień wolny od pracy, najpóźniej w 50 dniu:

- 1) od dnia opublikowania uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego w tej sprawie w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- 2) od dnia uprawomocnienia się wyroku, o którym mowa w art. 20 ust. 3.

Rozdział 5

Referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego

Art. 22. 1. Inicjator referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego przekazuje na piśmie, w terminie określonym w art. 14 ust. 1, komisarzowi wyborczemu wniosek mieszkańców wraz z informacją o spełnieniu obowiązków wskazanych w art. 13 ust. 1 i 3. Komisarz wyborczy niezwłocznie potwierdza na piśmie otrzymanie wniosku.

2. Do wniosku dołącza się karty, o których mowa w art. 14 ust. 2.

3. Komisarz wyborczy zwraca inicjatorowi referendum lub jego pełnomocnikowi wniosek zawierający uchybienia i wyznacza czternastodniowy termin do ich usunięcia.

4. Komisarz wyborczy odrzuca wniosek o przeprowadzenie referendum, w którym stwierdził niedające się usunąć uchybienia, a także, jeśli inicjator referendum nie wywiązał się z obowiązków wskazanych

w art. 13 ust. 1 i 3. Postanowienie o odrzuceniu wniosku przekazuje się niezwłocznie inicjatorowi referendum lub jego pełnomocnikowi.

5. Przepisu ust. 3 nie stosuje się w przypadku, gdy uchybienia wniosku polegają na zebraniu niewystarczającej ilości prawidłowo złożonych podpisów osób popierających wnioski, chyba że nie upłynął jeszcze termin, o którym mowa w art. 14 ust. 1.

6. Inicjator referendum lub jego pełnomocnik może w razie potrzeby, w tym z własnej inicjatywy, składać komisarzowi wyborczemu dodatkowe wyjaśnienia i przedstawiać dowody. Komisarz wyborczy może także żądać od inicjatora referendum lub jego pełnomocnika złożenia takich wyjaśnień i przedstawienia dowodów.

Art. 23. 1. Komisarz wyborczy postanawia o przeprowadzeniu referendum z inicjatywy mieszkańców, jeżeli wniosek mieszkańców spełnia wymogi określone w ustawie.

2. W przypadku złożenia dwóch lub więcej wniosków, o których mowa w ust. 1, komisarz wyborczy postanawia o przeprowadzeniu referendum w terminie liczonym od dnia otrzymania pierwszego wniosku.

Art. 24. Komisarz wyborczy wydaje postanowienie o przeprowadzeniu referendum lub odrzuceniu wniosku mieszkańców nie później niż w ciągu 30 dni od dnia jego złożenia.

Art. 24a. 1. Uchwałę rady gminy o przeprowadzeniu referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) przewodniczący rady gminy przekazuje komisarzowi wyborczemu.

2. Komisarz wyborczy wydaje postanowienie o przeprowadzeniu referendum w ciągu 14 dni po upływie terminu do stwierdzenia nieważności uchwały przez wojewodę w trybie art. 91 ustawy, o której mowa w art. 6 pkt 1, albo w ciągu 14 dni od dnia otrzymania orzeczenia o oddaleniu lub odrzuceniu przez sąd administracyjny skargi na rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody unieważniające uchwałę, o którym mowa w ust. 3.

3. Na rozstrzygnięcie nadzorcze wojewody unieważniające uchwałę rady gminy o przeprowadzeniu referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) radzie gminy służy skarga do sądu administracyjnego w terminie 14 dni od dnia otrzymania rozstrzygnięcia nadzorczego. Sąd administracyjny rozpatruje skargę w terminie 14 dni od dnia jej zgłoszenia. Skargę kasacyjną wnosi się w terminie 14 dni.

Art. 24b. W przypadku złożenia dwóch lub więcej wniosków mieszkańców o przeprowadzenie referendum w sprawie odwołania organów gminy oraz uchwały rady gminy o przeprowadzenie referendum w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) komisarz wyborczy wydaje postanowienie o przeprowadzeniu referendum w terminie liczonym od dnia otrzymania pierwszego wniosku lub uchwały.

Art. 25. 1. Postanowienie komisarza wyborczego o przeprowadzeniu referendum zawiera:

- 1) termin przeprowadzenia referendum;
- 2) wzór i treść karty do głosowania;

3) kalendarz czynności związanych z przeprowadzeniem referendum.

2. Postanowienie, o którym mowa w ust. 1, podlega opublikowaniu zgodnie z art. 10 ust. 1.

Art. 26. 1. Na postanowienie komisarza wyborczego odrzucające wniosek o przeprowadzenie referendum, o którym mowa w art. 22, a także w przypadku niedotrzymania przez komisarza terminu określonego w art. 24, inicjatorowi referendum służy skarga do sądu administracyjnego w terminie 14 dni od dnia doręczenia postanowienia.

2. Sąd administracyjny rozpatruje skargę w terminie 14 dni od dnia wniesienia skargi. Skargę kasacyjną wnosi się w terminie 14 dni.

3. Na podstawie wyroku uwzględniającego skargę komisarz wyborczy wydaje postanowienie o przeprowadzeniu referendum, zawierające informacje określone w art. 25 ust. 1.

4. Przepisy ust. 1-3 stosuje się odpowiednio w przypadku, o którym mowa w art. 22 ust. 3.

Art. 27. Referendum przeprowadza się w dzień wolny od pracy najpóźniej w 50 dniu od dnia opublikowania postanowienia komisarza wyborczego w tej sprawie albo od dnia uprawomocnienia się wyroku sądu administracyjnego, o którym mowa w art. 26 ust. 3.

Rozdział 6

Kampania referendalna

Art. 28. 1. Kampania referendalna służy wyjaśnieniu przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, który zarządził referendum, istoty problemów rozstrzyganych w referendum, treści postawionych pytań i wariantów, a także prezentowaniu stanowiska inicjatora referendum oraz partii politycznych, zrzeszeń i mieszkańców w sprawie poddanej pod referendum.

2. Organom jednostki samorządu terytorialnego oraz członkom tych organów zabrania się uczestniczenia na koszt jednostki samorządu terytorialnego w kampanii referendalnej związanej z referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego przed upływem kadencji.

Art. 29. 1. Kampania referendalna rozpoczyna się z dniem podjęcia uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego lub postanowienia komisarza wyborczego o przeprowadzeniu referendum i ulega zakończeniu na 24 godziny przed dniem głosowania.

2. Zabrania się prowadzenia kampanii referendalnej na terenie:

- 1) urzędów administracji rządowej i samorządowej oraz sądów;
- 2) zakładów pracy, w sposób i w formach zakłócających ich normalne funkcjonowanie;
- 3) jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych ministrowi właściwemu do spraw obrony narodowej, a także skoszarowanych jednostek policyjnych.

3. Od zakończenia kampanii referendalnej, aż do zakończenia głosowania zabronione jest zwoływanie zgromadzeń, organizowanie pochodów i manifestacji, wygłaszanie przemówień, rozdawanie ulotek, jak też prowadzenie w inny sposób agitacji w związku z referendum.

Art. 30. (uchylony).

Art. 31. Podczas kampanii referendalnej zabrania się organizowania loterii fantowych, innego

rodzaju gier losowych oraz konkursów, w których wygranymi są nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość drobnych przedmiotów zwyczajowo używanych w celach reklamowych i promocyjnych.

Art. 32. Na 24 godziny przed dniem referendum aż do zakończenia głosowania zabrania się podawania do publicznej wiadomości wyników badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań mieszkańców w referendum i wyników referendum oraz sondaży przeprowadzonych w dniu głosowania.

Art. 33. Wszelkie plakaty, hasła lub ulotki dotyczące referendum, które zawierają wyraźne oznaczenie, od kogo pochodzą, bądź stwierdzające, przez kogo są rozplakatowane, podlegają ochronie prawnej.

Art. 34. 1. Na ścianach budynków, ogrodzeniach, latarniach, urządzeniach energetycznych, telekomunikacyjnych i innych można umieszczać plakaty i hasła referendalne wyłącznie po uzyskaniu zgody właściciela lub zarządcy nieruchomości.

2. Przy ustawianiu własnych urządzeń ogłoszeniowych w celu prowadzenia kampanii referendalnej należy stosować właściwe przepisy.

3. Plakaty i hasła referendalne należy umieszczać w taki sposób, aby można je było usunąć bez powodowania szkód.

4. Policja jest obowiązana usuwać plakaty i hasła, których sposób umieszczenia może zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi albo bezpieczeństwu mienia bądź bezpieczeństwu ludzi w ruchu drogowym.

5. Podmioty biorące udział w kampanii referendalnej obowiązane są usunąć pochodzące od nich plakaty i hasła referendalne oraz urządzenia ogłoszeniowe w terminie 30 dni od dnia referendum.

6. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) postanawia o usunięciu plakatów i haseł referendalnych oraz urządzeń ogłoszeniowych nieusuniętych przez obowiązanych do tego w terminie, o którym mowa w ust.

5. Koszty usunięcia ponoszą obowiązani.

Art. 35. 1. Jeżeli plakaty, hasła, ulotki, wypowiedzi albo inne formy propagandy i agitacji zawierają nieprawdziwe dane i informacje, każdy zainteresowany ma prawo złożyć do sądu okręgowego wniosek o:

- 1) orzeczenie konfiskaty takich materiałów;
- 2) wydanie zakazu publikowania takich materiałów;
- 3) nakazanie sprostowania informacji;
- 4) nakazanie przeproszenia pomówionego;
- 5) nakazanie uczestnikowi postępowania wpłacenia kwoty do 10 000 złotych na rzecz instytucji charytatywnej;
- 6) zasądzenie od uczestnika postępowania na rzecz wnioskodawcy kwoty do 10 000 złotych tytułem odszkodowania.

2. Sąd okręgowy rozpoznaje wniosek, o którym mowa w ust. 1, w ciągu 24 godzin w postępowaniu

nieprocesowym. Sąd może rozpoznać sprawę w przypadku usprawiedliwionej nieobecności wnioskodawcy lub uczestnika postępowania, pod warunkiem że o terminie rozprawy zostali oni prawidłowo powiadomieni. Postanowienie kończące postępowanie w sprawie sąd niezwłocznie doręcza osobie zainteresowanej, o której mowa w ust. 1, i zobowiązanemu do wykonania postanowienia.

3. Na postanowienie sądu okręgowego, w terminie 24 godzin od jego wydania, służy zażalenie do sądu apelacyjnego. Sąd apelacyjny, w składzie trzech sędziów, rozpoznaje zażalenie w postępowaniu nieprocesowym, w trybie i terminie, o których mowa w ust. 2. Na postanowienie sądu apelacyjnego nie przysługuje skarga kasacyjna i podlega ono natychmiastowemu wykonaniu.

4. Postanowienia, o których mowa w ust. 2 i 3, w referendum zarządzonym przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego doręcza się właściwemu organowi wykonawczemu jednostki samorządu terytorialnego, a komisarzowi wyborczemu - w referendum przez niego zarządzonym.

5. Postanowienia, o których mowa w ust. 2 i 3, w referendum zarządzonym w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) doręcza się właściwemu przewodniczącemu rady gminy.

Art. 36. 1. Nieprawdziwe informacje i dane odnoszące się do referendum i związane z kampanią referendalną opublikowane w prasie podlegają sprostowaniu w ciągu 48 godzin.

2. W stosunku do sprostowań informacji i danych opublikowanych w prasie innej niż dziennik sąd okręgowy wskazuje dziennik, w którym sprostowanie ma być zamieszczane na koszt obowiązującego w ciągu 48 godzin.

3. W razie odmowy zamieszczenia sprostowania lub niezamieszczenia sprostowania przez obowiązującego w sposób określony w postanowieniu sądu, sąd na wniosek zainteresowanego zarządza opublikowanie sprostowania w trybie egzekucyjnym na koszt obowiązującego.

4. W sprawach, o których mowa w ust. 1-3 i art. 35, przepisu art. 29 ust. 1 nie stosuje się.

Art. 37. Informacje, komunikaty, apele i hasła referendalne ogłaszane w prasie drukowanej lub w telewizji bądź radiu muszą zawierać wskazanie, przez kogo są opłacane i od kogo pochodzą. Odpowiedzialnym za umieszczenie tego wskazania jest redaktor w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. - Prawo prasowe (Dz. U. poz. 24, z późn. zm.).

Art. 38. Wykonanie uprawnień wynikających z przepisów ustawy nie ogranicza możliwości dochodzenia przez osoby pokrzywdzone lub poszkodowane uprawnień na podstawie przepisów innych ustaw, a w szczególności Kodeksu karnego, Kodeksu cywilnego i Prawa prasowego, wobec osób, których działanie lub zaniechanie w toku kampanii referendalnej naruszyło cudze dobra osobiste lub majątkowe.

Rozdział 7

Finansowanie referendum

Art. 39. Finansowanie referendum jest jawne.

Art. 40. 1. Koszty referendum pokrywa się z budżetu jednostki samorządu terytorialnego, której dotyczy referendum. Nie dotyczy to czynności wykonywanych przez komisarza wyborczego.

2. W przypadku referendum wojewódzkiego lub referendum powiatowego środki na podstawie kalkulacji kosztów referendum ponoszonych przez właściwe jednostki samorządu terytorialnego przekazywane są z budżetu, o którym mowa w ust. 1, nie później niż na 20 dni przed dniem referendum.

3. Ostateczne rozliczenie i przekazanie środków między jednostkami samorządu terytorialnego na pokrycie kosztów przeprowadzenia referendum, o których mowa w ust. 2, winno być zakończone najpóźniej w ciągu miesiąca od dnia przeprowadzenia referendum.

4. Wydatki komisarza wyborczego związane z organizacją i przeprowadzeniem referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego przed upływem kadencji pokrywane są z budżetu państwa, z części dotyczącej Krajowego Biura Wyborczego.

Art. 41. 1. Sprawozdanie finansowe z wydatków budżetowych poniesionych w związku z referendum zarządzonym przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego organ wykonawczy tej jednostki przedstawia organowi stanowiącemu na sesji, nie później niż po upływie 3 miesięcy od dnia referendum.

2. Sprawozdanie finansowe, o którym mowa w ust. 1, organ wykonawczy udostępnia do wglądu mieszkańcom. Czas, miejsce i sposób udostępniania sprawozdania organ wykonawczy podaje do wiadomości mieszkańców.

Art. 42. 1. Wydatki inicjatora referendum ponoszone w związku z referendum są pokrywane z jego źródeł własnych.

2. (uchylony).

3. (uchylony).

Art. 43. 1. Inicjatorowi referendum oraz innym podmiotom uczestniczącym w kampanii referendalnej nie mogą być przekazywane, a inicjator referendum nie może przyjmować na cele referendalne środków finansowych pochodzących:

- 1) z budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, związków jednostek samorządu terytorialnego i innych gminnych, powiatowych i wojewódzkich osób prawnych;
- 2) od państwowych jednostek organizacyjnych;
- 3) od przedsiębiorstw państwowych, a także od podmiotów z udziałem Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego, związków jednostek samorządu terytorialnego i innych gminnych, powiatowych i wojewódzkich osób prawnych, z wyłączeniem spółek publicznych;
- 4) od podmiotów korzystających w ciągu ostatniego roku z dotacji budżetu państwa lub z dotacji budżetu jednostek samorządu terytorialnego, z wyłączeniem partii politycznych;
- 5) od osób fizycznych niemających miejsca zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, z wyłączeniem obywateli polskich zamieszkałych za granicą;
- 6) od cudzoziemców mających miejsce zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej;
- 7) od osób prawnych niemających siedziby na terenie Rzeczypospolitej Polskiej;
- 8) od innych podmiotów niemających siedziby na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, posiadających

zdolność zaciągania zobowiązań i nabywania praw we własnym imieniu;

9) od osób prawnych z udziałem podmiotów zagranicznych, z wyłączeniem spółek publicznych;

10) od obcych przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych, misji specjalnych i organizacji międzynarodowych oraz innych obcych przedstawicielstw korzystających z immunitetów i przywilejów dyplomatycznych i konsularnych na mocy umów, ustaw lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do wartości niepieniężnych.

Art. 43a. Do finansowania przez partię polityczną inicjatywy przeprowadzenia referendum oraz udziału w kampanii referendalnej w sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 155, poz. 924 oraz z 2015 r. poz. 1064 i 1485).

Art. 44. 1. Pełnomocnik inicjatora referendum obowiązany jest sporządzić sprawozdanie finansowe z dochodów i wydatków, związanych z referendument. Sprawozdanie finansowe w terminie trzech miesięcy od dnia referendum pełnomocnik składa organowi wykonawczemu jednostki samorządu terytorialnego, na której obszarze przeprowadzono referendum, z zastrzeżeniem art. 45.

2. Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego udostępnia sprawozdanie pełnomocnika do wglądu mieszkańcom. Przepisy art. 41 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 45. Sprawozdanie finansowe, o którym mowa w art. 44 ust. 1, z referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego pełnomocnik inicjatora referendum składa komisarzowi wyborczemu, który zarządził przeprowadzenie referendum. Do sprawozdania komisarz wyborczy stosuje odpowiednio przepisy art. 41 ust. 2.

Art. 46. Inicjator referendum, który uzyskał nadwyżkę pozyskanych środków nad wydatkami na cele referendalne, obowiązany jest przekazać ją instytucji charytatywnej. Informację o tym, ze wskazaniem celu, na który nadwyżka została przekazana, pełnomocnik inicjatora referendum zamieszcza w sprawozdaniu finansowym.

Art. 47. Minister właściwy do spraw finansów publicznych, w drodze rozporządzenia, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi wzór sprawozdania finansowego o źródłach i wysokości pozyskanych funduszy oraz wydatkach poniesionych na cele referendalne, które pełnomocnik inicjatora referendum obowiązany jest sporządzić na podstawie art. 44 i 45.

Art. 48. Pełnomocnik inicjatora referendum obowiązany jest przechowywać dokumenty związane z finansowaniem kampanii referendalnej przez 12 miesięcy od dnia referendum.

Rozdział 8

Tryb przeprowadzania oraz ustalania i ogłaszania wyników referendum

Art. 49. 1. Referendum przeprowadzają i ustalają jego wynik powołane w tym celu właściwe terytorialne (wojewódzka, powiatowa i gminna) komisje do spraw referendum i obwodowe komisje do spraw referendum, zwane dalej "terytorialnymi komisjami" i "obwodowymi komisjami".

2. Terytorialną komisję powołuje, najpóźniej na 25 dni przed dniem referendum:
  - 1) komisarz wyborczy - w przypadku referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego przed upływem kadencji;
  - 2) organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego - w pozostałych sprawach.
3. (uchylony).
4. Obwodowe komisje powołuje, najpóźniej na 21 dni przed dniem referendum:
  - 1) komisarz wyborczy - w przypadku referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego przed upływem kadencji;
  - 2) terytorialna komisja - w pozostałych sprawach.
5. Komisje terytorialne i obwodowe posługują się własną pieczęcią, której wzór ustanawia Państwowa Komisja Wyborcza.
6. Do zasad działalności terytorialnych komisji i obwodowych komisji stosuje się odpowiednio przepisy ustawy, o której mowa w art. 1 ust. 2, dotyczące terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych.

Art. 50. 1. Komisarz wyborczy powołuje w skład terytorialnej i obwodowych komisji do przeprowadzenia referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego, w równej liczbie, osoby pisemnie wskazane przez organ wykonawczy tej jednostki oraz inicjatora referendum. W skład komisji nie mogą wchodzić radni, osoby wchodzące w skład albo pełniące funkcję organu wykonawczego danej jednostki samorządu terytorialnego, a także inicjator referendum oraz jego pełnomocnik.

2. W skład terytorialnej komisji wchodzi od 6 do 16 osób; w skład obwodowej komisji wchodzi od 6 do 10 osób.

3. Komisje, o których mowa w ust. 1, na swoich pierwszych posiedzeniach wybierają ze swojego składu przewodniczącego i jego zastępcę. Składy komisji podaje się niezwłocznie do publicznej wiadomości przy odpowiednim zastosowaniu art. 13 ust. 1.

4. Zmiany i uzupełnienia w składach komisji następują w szczególnie uzasadnionych sytuacjach, a zwłaszcza na skutek zrzeczenia się członkostwa lub śmierci członka komisji, na zasadach i w trybie określonych w przepisach o ich powołaniu.

Art. 51. Organ wykonawczy danej jednostki samorządu terytorialnego oraz inicjator referendum mogą wyznaczyć do terytorialnej komisji i każdej obwodowej komisji po jednym mężu zaufania, który ma prawo być obecny przy wszystkich czynnościach wykonywanych przez te komisje oraz wносить do protokołów wyników głosowania i wyników referendum uwagi z wymienieniem konkretnych zarzutów.

Art. 52. 1. Terytorialna komisja zarządza wydrukowanie potrzebnej liczby kart do głosowania i zapewnia dostarczenie ich do obwodowych komisji, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. W referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego komisarz wyborczy zarządza druk kart do głosowania oraz określa sposób dostarczania ich do obwodowych komisji.

Art. 53. 1. Karta do głosowania zawiera:

- 1) oznaczenie referendum, nazwę organu, który postanowił o przeprowadzeniu referendum, datę referendum;
  - 2) pytanie lub pytania albo warianty rozwiązania sprawy będącej przedmiotem referendum; jeżeli referendum polega na udzieleniu odpowiedzi na postawione pytania, na karcie do głosowania zamieszcza się również wyrazy: "tak" i "nie" z kratkami z lewej strony przeznaczonymi na postawienie znaku przy odpowiedzi, którą wybrał głosujący, a gdy referendum polega na dokonaniu wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami, przy każdym z wariantów umieszcza się po lewej stronie numer wariantu i kratkę przeznaczoną na postawienie znaku przy wariacie, za którym głosujący się opowiada;
  - 3) pouczenie o sposobie głosowania.
2. W razie poddania pod referendum więcej niż jednej sprawy, na karcie do głosowania zamieszcza się kolejno wszystkie postawione pytania lub warianty, z zachowaniem wymagań określonych w ust. 1 pkt 2.
3. Karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie.
4. Na karcie do głosowania drukuje się odcisk pieczęci organu właściwego do podjęcia decyzji o przeprowadzeniu referendum.
5. Wydając kartę do głosowania, obwodowa komisja opatruje ją własną pieczęcią.

Art. 54. 1. Głosowanie w referendum przeprowadza się w stałych i odrębnych obwodach głosowania, o których mowa w art. 12 § 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

2. Do tworzenia odrębnych obwodów głosowania nie stosuje się przepisów art. 12 § 7 i 9 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

Art. 55. 1. Referendum jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego pochodzącego z wyborów bezpośrednich jest ważne w przypadku, gdy udział w nim wzięło nie mniej niż 3/5 liczby biorących udział w wyborze odwoływanego organu.

Art. 56. 1. Wynik referendum jest rozstrzygający, jeżeli za jednym z rozwiązań w sprawie poddanej pod referendum oddano więcej niż połowę ważnych głosów.

2. Wynik referendum gminnego w sprawie samoopodatkowania się mieszkańców na cele publiczne jest rozstrzygający, jeżeli za samoopodatkowaniem oddano co najmniej 2/3 ważnych głosów.

Art. 57. 1. Głos jest nieważny, jeżeli na karcie do głosowania, w odniesieniu do poszczególnego pytania lub wariantu, nie zaznaczono żadnej odpowiedzi lub nie dokonano wyboru żadnego wariantu.

2. Głos jest nieważny w odniesieniu do poszczególnego pytania lub wariantu, jeżeli na karcie do głosowania zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź na dane pytanie lub dokonano wyboru więcej niż jednego wariantu.

Art. 58. 1. Nieważne są karty do głosowania inne niż urzędowo ustalone lub nieopatrzone

pieczęcią obwodowej komisji.

2. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych uwag lub innych dopisków poza kratką nie wpływa na ważność głosu.

3. Kart do głosowania przedartych całkowicie na dwie lub więcej części nie bierze się pod uwagę przy obliczaniu wyników głosowania.

Art. 59. 1. Po zakończeniu głosowania obwodowa komisja sporządza w trzech egzemplarzach protokół wyników głosowania w obwodzie, zawierający liczbę:

- 1) osób uprawnionych do głosowania;
- 2) osób, którym wydano karty do głosowania;
- 3) kart wyjętych z urny;
- 4) kart nieważnych;
- 5) kart ważnych, czyli liczbę osób, które wzięły udział w głosowaniu;
- 6) głosów nieważnych;
- 7) głosów ważnych;
- 8) głosów ważnych oddanych na poszczególne odpowiedzi na postawione pytanie lub za wyborem określonego wariantu.

2. W razie poddania pod referendum więcej niż jednej sprawy liczby, o których mowa w ust. 1 pkt 6-8, komisja podaje w protokole oddzielnie dla każdego pytania lub wariantu.

3. Protokół podpisują i każdą ze stron parafują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji, obecne przy jego sporządzeniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.

4. Członkom komisji i mężom zaufania przysługuje prawo wniesienia do protokołu głosowania uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów.

5. Po sporządzeniu protokołu obwodowa komisja podaje niezwłocznie do publicznej wiadomości wyniki głosowania poprzez wywieszenie w swojej siedzibie, w miejscu łatwo dostępnym dla obywateli, jednego z egzemplarzy protokołu głosowania w obwodzie.

6. Przewodniczący obwodowej komisji niezwłocznie przesyła do terytorialnej komisji (w referendum wojewódzkim - do komisji powiatowej, o której mowa w art. 62) w zapieczętowanej kopercie jeden egzemplarz protokołu głosowania w obwodzie.

Art. 60. Po wykonaniu czynności wymienionych w art. 59 ust. 5 i 6 przewodniczący obwodowej komisji niezwłocznie przekazuje w depozyt wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) dokumenty z głosowania w zapieczętowanych pakietach wraz z pieczęcią komisji.

Art. 61. 1. Niezwłocznie po otrzymaniu protokołów głosowania od wszystkich obwodowych komisji terytorialna komisja sporządza w czterech egzemplarzach protokół wyniku referendum, który zawiera:

- 1) łączne dane liczbowe, wymienione w art. 59 ust. 1, z obszaru całej jednostki samorządu terytorialnego;

2) wynik referendum.

2. Przepisy art. 59 ust. 2-5 stosuje się odpowiednio.

3. Po wykonaniu czynności, o których mowa w ust. 1, terytorialna komisja przekazuje właściwemu przewodniczącemu zarządu jednostki samorządu terytorialnego, a w gminie wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta), dokumenty komisji wraz z pieczęcią.

Art. 62. 1. W celu przeprowadzenia referendum wojewódzkiego organy, o których mowa w art. 49 ust. 2, w zakresie swojej właściwości miejscowej powołują komisje powiatowe działające jako organy pomocnicze dla ustalania zbiorczych wyników głosowania z obwodów znajdujących się na obszarze powiatów. Przepisy art. 50 i 51 stosuje się odpowiednio, z tym że w skład komisji powiatowej wchodzi od 6 do 10 osób.

2. Komisja powiatowa niezwłocznie po otrzymaniu protokołów głosowania od wszystkich obwodowych komisji z obszaru powiatu sporządza protokół zbiorczych wyników głosowania na obszarze powiatu, który zawiera:

1) łączne dane liczbowe, wymienione w art. 59 ust. 1, z obszaru powiatu;

2) wynik referendum.

3. Do działania komisji powiatowych, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 59 ust. 2-5 i art. 61 ust. 3.

Art. 63. 1. Niezwłocznie po sporządzeniu protokołu wyniku referendum terytorialna komisja podaje do publicznej wiadomości wyniki głosowania i wynik referendum poprzez wywieszenie w swojej siedzibie jednego z egzemplarzy tego protokołu.

2. Wojewoda niezwłocznie ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym protokół wyniku referendum otrzymany od terytorialnej komisji.

3. Jeżeli referendum zostało zarządzone przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, jeden egzemplarz protokołu wyniku referendum wraz z protokołami terytorialnej komisji i obwodowych komisji terytorialna komisja niezwłocznie przekazuje właściwemu wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta), staroście albo marszałkowi województwa.

4. Jeżeli referendum dotyczyło odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego przed upływem kadencji, terytorialna komisja niezwłocznie przesyła protokół wyniku referendum wraz z protokołami obwodowych komisji właściwemu komisarzowi wyborczemu.

5. W przypadku referendum, o którym mowa w ust. 4, jeden egzemplarz protokołu terytorialna komisja przesyła niezwłocznie także wojewodzie.

Art. 64. Wzory urzędowych formularzy protokołów, o których mowa w art. 59, 61 i 62, sporządzanych przez terytorialne i obwodowe komisje ustala Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 65. Jeżeli referendum zakończy się wynikiem rozstrzygającym w sprawie poddanej pod referendum, właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego niezwłocznie podejmie czynności w celu jej realizacji.

Art. 66. 1. W terminie 7 dni od dnia podania wyników referendum do wiadomości publicznej w sposób, o którym mowa w art. 63 ust. 2, każdy uprawniony do wzięcia w nim udziału mieszkańców danej jednostki samorządu terytorialnego może wnieść protest, jeżeli dopuszczono się naruszenia przepisów ustawy, a naruszenie to mogło wywrzeć istotny wpływ na wynik referendum.

2. Do wnoszenia i rozpoznawania protestów oraz skutków ich uwzględnienia stosuje się odpowiednio przepisy art. 59-61, art. 63 ust. 1 i 2 oraz art. 64 ustawy, o której mowa w art. 1 ust. 2, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. Sąd okręgowy rozpatruje protest w ciągu 14 dni od dnia zgłoszenia protestu z udziałem wnoszącego protest i przedstawiciela właściwej terytorialnej komisji, a jeżeli protest dotyczy referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego - również z udziałem komisarza wyborczego.

Art. 67. 1. Ogłoszenie, w trybie art. 63 ust. 2, wyników referendum rozstrzygających o odwołaniu organu stanowiącego powiatu lub samorządu województwa oznacza zakończenie działalności tego organu stanowiącego i z mocy prawa - organu wykonawczego.

2. Ogłoszenie, w trybie art. 63 ust. 2, wyników referendum przeprowadzonego na wniosek mieszkańców, rozstrzygających o odwołaniu organów gminy przed upływem kadencji, oznacza zakończenie działalności tych organów.

3. Jeżeli w ważnym referendum o odwołanie wójta (burmistrza, prezydenta miasta), przeprowadzonym na wniosek rady gminy z innej przyczyny niż nieudzielenie absolutorium, przeciwko odwołaniu wójta (burmistrza, prezydenta miasta) oddano więcej niż połowę ważnych głosów, działalność rady gminy ulega zakończeniu z mocy prawa.

4. W przypadkach, o których mowa w ust. 1-3, Prezes Rady Ministrów niezwłocznie wyznacza osobę, która pełni funkcje organów jednostki samorządu terytorialnego do czasu wyboru nowych organów jednostki samorządu terytorialnego, oraz zarządza, z zastrzeżeniem ust. 5, wybory przedterminowe.

5. W przypadku wniesienia protestu przeciwko ważności referendum do czasu rozstrzygnięcia sprawy w trybie art. 66 nie zarządza się wyborów przedterminowych.

Rozdział 9

Przepisy karne

Art. 68. Kto zbiera podpisy osób popierających zgłoszenie wniosku w sprawie przeprowadzenia referendum z naruszeniem art. 14 ust. 3, podlega grzywnie.

Art. 69. Kto prowadzi kampanię referendalną z naruszeniem zakazów określonych w art. 29 ust. 2 i 3 albo art. 31, podlega karze grzywny.

Art. 70. Kto podaje do publicznej wiadomości wyniki badań opinii publicznej dotyczące przewidywanych zachowań mieszkańców w referendum i wyniku referendum oraz sondaży przeprowadzanych w dniu głosowania, z naruszeniem zakazu, o którym mowa w art. 32, podlega grzywnie.

Art. 71. Kto przekazuje inicjatorowi referendum lub przyjmuje w imieniu inicjatora referendum

środki finansowe lub niepieniężne z naruszeniem zakazu, o którym mowa w art. 43, podlega grzywnie.

Art. 72. Pełnomocnik inicjatora referendum, który nie wykonuje w terminie obowiązku przedłożenia sprawozdania finansowego organowi określonymu w art. 44 lub art. 45, podlega karze grzywny.

Art. 73. Kto, dysponując nadwyżką środków finansowych inicjatora referendum, nie przekazuje jej instytucji charytatywnej wbrew nakazowi wynikającemu z art. 46, podlega grzywnie.

Art. 74. Do postępowania w sprawach, o których mowa w art. 69 i art. 72, stosuje się przepisy o postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Rozdział 10

Przepisy zmieniające i końcowe

Art. 75. W ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1996 r. Nr 13, poz. 74, Nr 58, poz. 261, Nr 106, poz. 496 i Nr 132, poz. 622, z 1997 r. Nr 9, poz. 43, Nr 106, poz. 679, Nr 107, poz. 686, Nr 113, poz. 734 i Nr 123, poz. 775, z 1998 r. Nr 155, poz. 1014 i Nr 162, poz. 1126 oraz z 2000 r. Nr 26, poz. 306, Nr 48, poz. 552 i Nr 62, poz. 718) wprowadza się następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 76. W ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. Nr 91, poz. 576, Nr 155, poz. 1014, Nr 160, poz. 1060 i Nr 162, poz. 1126 oraz z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 26, poz. 306, Nr 48, poz. 550 i 552 i Nr 62, poz. 718) wprowadza się następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 77. W ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. Nr 91, poz. 578 i Nr 155, poz. 1014 oraz z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 26, poz. 306, Nr 48, poz. 552 i Nr 62, poz. 718) wprowadza się następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 78. Do referendów gminnych, w odniesieniu do których przed wejściem w życie ustawy zostały podjęte uchwały rad gmin w sprawie przeprowadzenia referendum lub inicjator referendum dokonał powiadomienia o zamiarze wystąpienia z inicjatywą przeprowadzenia referendum, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 79. Traci moc ustawa z dnia 11 października 1991 r. o referendum gminnym (Dz. U. z 1996 r. Nr 84, poz. 386).

Art. 80. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.